

UDK: 651.57: 058.821:681.515 (044.4)(497.11)+(4-672EEZ):368.072:340.134:365.5

Prof. dr Jovan Lj. Slavnić¹

OSVRT NA ČLANAK „O POTREBI UNAPREĐENJA SRPSKOG REGULATORNOG OKVIRA OSIGURANJA USVAJANJEM ZAKONA O UGOVORU O OSIGURANJU“

NAUČNA KRITIKA

U broju 2/2018 časopisa „Tokovi osiguranja“ (str. 7–18), objavljen je, kategorisan od urednika, kao naučni rad, članak dr Nataše Petrović Tomić, vanredne profesorke Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu pod navedenim naslovom. U članku je istaknut i delimično razrađen predlog – inicijativa – ideja za donošenje posebnog Zakona o ugovoru o osiguranju Republike Srbije. Prema toj ideji ugovor o kopnenom osiguranju bi bio izuzet iz Prednacrta Građanskog zakonika RS koji je izradila Komisija za izradu Građanskog zakonika RS Vlade RS i normiran u ovom posebnom zakonu.^{2 3} Prilikom isticanja i razrade ove ideje, kao i drugih predloga – inicijativa – ideja u vezi sa regulisanjem ugovora o osiguranju u Zakonu o ugovoru o osiguranju, autorka nije spomenula da njeni predlozi – inicijative – ideje u članku nisu novi i originalni, da o njima postoji respektabilna literatura objavljena pre ovog njenog članka u kojoj se oni argumentuju, da predlozi – inicijative – ideje koje ističe nisu jedino mogući i opravdani i da postoje i drugi bolji i prikladniji za unapređenje regulatornog okvira posredstvom koga treba da se realizuje reforma ugovora o osiguranju u našem pravu osiguranja. U članku ima i pogrešnih i netačnih iskaza i tvrdnji sa kojima se kao spornim ne mogu saglasiti.

1. Predlog – inicijativa – ideja i njena razrada kroz elaboraciju nekih razloga koji opravdavaju da se ugovor o kopnenom osiguranju (dalje: ugovor o osiguranju)

---

¹ Počasni predsednik Udruženja za pravo osiguranja Srbije.

E-mail: lolesl@eunet.rs

Rad je primljen: 20. decembra 2018.

Rad je prihvaćen: 21. januara 2019.

² V. Apstrakt, prvi odeljak članka i zaključak (str. 7–11 i str. 16–17).

³ Primitimo da je poslednji tekst Prednacrta GZRS Komisija objavila 29. maja 2015. godine, posle 8,5 godina rada na njegovoj izradi, te da je u toku ovog perioda on objavljivan u više verzija, kao delimičan ili potpuni projekat.

umesto u Građanskom zakoniku RS (dalje: GZRS) reguliše u posebnom zakonu – Zakonu o ugovoru o osiguranju RS za čije donošenje postoji uzor u većem broju nacionalnih prava država članica EU koje ga imaju i onih koje deluju u zajedničkom ekonomskom prostoru sa državama EU, obelodanjena je nekoliko puta još 2004, 2005. i 2008. godine kao rezultat delovanja Udruženja za pravo osiguranja Srbije i autora koji pišu u publikacijama ovog udruženja. Dakle, još pre nego što je imenovana Komisija za izradu GZRS (dalje: Komisija) u novembru 2006. godine i nakon isteka prve godine njenog rada na njegovom Prednacrtu 2008. godine.

Pre formiranja Komisije, Udruženje za pravo osiguranja Srbije je održalo svoje (V) godišnje savetovanje od 14. do 17. aprila 2004. na temu „Privreda i pravo osiguranja u tranziciji“. Rezultate rada ovog savetovanja udruženje je predstavilo javnosti u Porukama sa ovog savetovanja objavljenim u časopisu udruženja, *Reviji za pravo osiguranja*, br. 1-2/2004. Poruke je kao jedan od njihovih autora formulisao pisac ovih redova i u njima se na str. 57 navodi:

„Zakonsko uređenje statusnih pitanja subjekata u delatnosti osiguranja (u Zakonu o osiguranju – prim. J. S.) kojima se usvajaju principi otvorenog tržišta osiguranja samo su jedan među normativno-pravnim uslovima za obezbeđenje suštinskih promena u obavljanju delatnosti osiguranja kod nas. Potpunije obezbeđenje tih uslova ogleđa se, pre svega, u donošenju:

.....
Zakona o ugovoru o osiguranju, u kome bi bili prihvaćeni međunarodni standardi prava EU o zaštiti potrošača.“⁴

Povodom ispitivanja rešenja i načina primene u ugovornom pravu osiguranja Srbije direktiva EU u oblastima u njima regulisanih odnosa iz ugovora o osiguranju života koje je sprovedeno u jednom članku napisanom opet u okviru polja delovanja Udruženja za pravo osiguranja Srbije i, takođe, još pre početka rada na reformi ugovora o osiguranju regulisanog u našem Zakonu o obligacionim odnosima u jednom članku, objavljenom 2005. godine, ponovljena je inicijativa od pisca ovog napisa da se ova materija i uopšte materija ugovora o osiguranju ubuduće u Srbiji uredi posebnim Zakonom o ugovoru o osiguranju.⁵

Udruženje za pravo osiguranja Srbije je zajedno sa Privrednom komorom Srbije, Odborom za bankarstvo i osiguranje, 28. oktobra 2008. godine, organizovalo okrugli sto na temu „Ugovor o osiguranju u novom Građanskom zakoniku Republike Srbije.“ Povod za njegovo organizovanje bio je tekst Komisije „Ugovor o osiguranju: A. Opšta pitanja mesta i načina regulisanja ugovora o osiguranju u Građanskom zakoniku i B. Predlog izmena i dopuna ugovora o osiguranju“, objavljen u knjizi „Rad na izradi

---

⁴ Predrag Šulejić, Jovan Slavnić i Jasna Pak, „Poruke sa savetovanja na Paliću (14–17. april 2004.)“, str. 57–61.

⁵ Jovan Slavnić, „Uticaj direktiva EU na regulisanje odnosa iz ugovora o osiguranju života“, u Zborniku radova: *Osiguranje u svetlu novog zakonodavstva* (str. 123–138; 134–136), 2005, Beograd, Udruženje za pravo osiguranja Srbije i Crne Gore.

Građanskog zakonika Republike Srbije: Izveštaj Komisije sa otvorenim pitanjima“, Beograd, novembar 2007, str. 232–245. Na tom stručnom forumu više učesnika/ca je nastavilo da se zalaže za izmeštanje ugovora o osiguranju iz GZRS i donošenje posebnog Zakona o ugovoru o osiguranju. Jedna od učesnica, mr Ljiljana Stojković, na samom početku svoje diskusije je tada istakla:

„Moj prvi predlog je da ugovor o osiguranju bude predmet posebnog zakona... Zakona o ugovoru o osiguranju jer je posebnim zakonom moguće sveobuhvatnije i preciznije definisati pitanja koja su predmet ugovora o osiguranju.“

Pored ovog, ona je istakla još nekoliko drugih razloga zbog kojih smatra da je opravdano donošenje ovog posebnog zakona. Tom prilikom je istakla kao mogućnost i da se Zakon o ugovoru o osiguranju donese kao tranzicioni, tako što će se kasnije njegove odredbe uključiti u GZRS. A pisac ovih redova je izložio praktične korake za koje je smatrao da bi izvesno od njih zavisilo njegovo donošenje, sa naglaskom na snažno zalaganje privrede osiguranja za prihvatanje Zakona o ugovoru o osiguranju kao izvora prava za ugovor o osiguranju.⁶ Predlogom da se Zakon o ugovoru o osiguranju donese kao tranzicioni, mr Ljiljana Stojković je anticipirala postupak koji je kasnije prihvatio češki zakonodavac, koji je reformisani ugovor o osiguranju uredio u Zakonu o ugovoru o osiguranju iz 2003. godine i zatim dopunjen i dalje reformisan uključio u Građanski zakonik donet 2012. godine, a stupio na snagu 1. januara 2014.⁷

I da pomenem samo još jedan članak „novijeg“ datuma s početka 2012. godine u kome pisac ovih redova predočava stručnoj i naučnoj javnosti predloge novih rešenja za ugovor o osiguranju iz preko 20 objavljenih radova koje Komisija nije uvrstila u projekt Prednacrta GZRS iz 2009. godine i zahteva da ih Komisija iznese na javnu raspravu. Na mestu na kome se u njemu sumiraju razlozi zbog kojih Komisija nije prihvatila rešenja kaže se:

„Tim povodom moguće su u stručnoj javnosti različite spekulacije, od onih da ih Komisija nije ni evidentirala kao predloge stručne javnosti, do odbijanja njihovog prihvatanja kao rezultat shvatanja da bi njihovim uključivanjem obuhvat i razuđenost normi kojima se reguliše ugovor o osiguranju u PGZ (Prednacrta Građanskog zakonika – primedba J. S.) mogao da obnovi diskusiju o ranije istaknutom predlogu stručne javnosti u osiguranju da ugovor o osiguranju treba da bude obuhvaćen, kao što je to u mnogim pravnim sistemima država EU, u sopstvenoj kodifikaciji – Zakonu o ugovoru o osiguranju.“⁸

---

⁶ „Ugovor o osiguranju u novom Građanskom zakoniku Republike Srbije“, Diskusije sa okruglog stola, *Revija za pravo osiguranja*, 4/2008, str. 63–64.

⁷ Više o tome kod: Adam Forst, „Ugovor o osiguranju u novom Građanskom zakoniku Češke“, u Zborniku radova: *Pravo osiguranja, uprava i transparentnost – osnove pravne sigurnosti*, 2015, Beograd, Udruženje za pravo osiguranja Srbije, str. 65–72 i Slobodan Jovanović, „Evolucija češkog ugovornog prava osiguranja“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, 4/2016, str. 51–56.

⁸ Jovan Slavnić, „Pregled tema za javnu raspravu o rešenjima koja nisu prihvaćena u Prednacrta Građanskog zakonika Republike Srbije u odnosu na ugovor o osiguranju“, *Revija za pravo osiguranja*, 1/2012, str. 28.

Autorka, međutim, ni na jednom mestu u članku ne pominje da je predlog – inicijativa – ideja da se ugovor o osiguranju u RS reguliše u posebnom Zakonu o ugovoru o osiguranju i da je njena delimična razrada kroz isticanje pojedinih razloga za njeno prihvatanje već publikovana u pomenutim izvornicima. S druge strane, autorka nije imala razloge da to ne navede, s obzirom na to da za „kreaciju“ te ideje i nije bilo potrebno imati neku posebnu inventivnost. Jer, kao što sam rekao, a na brojnim primerima država koje ćemo kasnije navesti koje, takođe, imaju zakone o ugovoru o osiguranju, pored onih nekoliko država koje je ona pomenula (Finska, Danska i Norveška), videćemo da nije bilo teško ugledati se na ove uzore i doći na ideju da se u Republici Srbiji donese Zakon o ugovoru o osiguranju. Ono što je bilo teže to je da se još pre ili na samom početku rada Komisije na izradi GZRS ona uoči kao opravdana, argumentuje i predstavi javnosti kao što je učinjeno zahvaljujući aktivnosti Udruženja za pravo osiguranja Srbije.

2. Ilustrujući da je ugovor o osiguranju uređen propisom *lex specialis* na primeru Nemačke i Francuske autorka kaže (str. 8):

„Kao primer, možemo navesti dva *prvorazredna* pravna sistema: nemački i francuski. Najbolji primer zakonodavne tehnike kada je reč o ugovoru o osiguranju predstavlja nemački Zakon o ugovoru o osiguranju (*Versicherungsvertragsgesetz*) iz 2007. godine i francuski Zakonik o osiguranju (*Code des assurances*) iz 1989. godine. Važeći zakon u Nemačkoj zamenio je Zakon o ugovoru o osiguranju iz 1908. godine, koji se primenjivao punih sto godina. Poluprinudne norme iz nemačkog Zakona iz 1908. predstavljaju takav izum zakonodavca s početka dvadesetog veka da moderni zakonodavci nisu uspeali pronaći institut koji bi ih zamenio.“

U ovom iskazu autorke izneto je nekoliko tvrdnji kojima se čitalac pogrešno informiše. Jedna od njih je da je francuski zakonik *lex specialis* za ugovor o osiguranju. Ovaj zakonik je, međutim, kodifikacija velikog broja pravnih odnosa iz oblasti osiguranja, u kojoj je ugovor o osiguranju samo jedan od regulisanih pravnih odnosa i ne može se poistovetiti sa nemačkim zakonom u kome se reguliše isključivo ugovor o osiguranju i kao takav je *lex specialis* za ugovor o osiguranju, što nije slučaj sa ovim francuskim zakonikom. Naime, Zakonik o osiguranju Francuske obuhvata Zakonodavni i Regulatorni deo. U Zakonodavnom delu, reguliše: u Knjizi I – Ugovor (o osiguranju – prim. J. Sl.), u Knjizi II – Obavezna osiguranja (Deo I – Osiguranje motorizovanih kopnenih vozila, njihovih prikolica i poluprikolica; Deo I bis – Osiguranje domaćinstava; Deo II – Osiguranje od građanske odgovornosti (fizičkih i pravnih lica) vlasnika ski liftova, žičara i sl.; Glava IV – Osiguranje od odgovornosti za izvedene građevinske radove; Glava V – Osiguranje od medicinske odgovornosti i Glava VII – Odredbe koje se primenjuju na ostrva *Wallis i Futuna*), u Knjizi III – Privredna društva (objekti nadzora – prim. J. S.) gde se regulišu društva koja su pod državnim nadzorom (društva za osiguranje, društva za uzajamno osiguranje, penzijski fondovi – prim. J. Sl.),

u Knjizi IV – Organizacije i posebne šeme osiguranja (knjiga obuhvata odredbe o Savetodavnom odboru za finansijski sektor, Garantnom fondu za obavezna osiguranja i vrste šteta koje on pokriva, Garantnom fondu za oštećene terorističkim radnjama i drugim prekršajima, i druge fondove) i u Knjizi V – Distributeri osiguranja (posrednici, obaveza informisanja, nadzor u obavljanju te delatnosti itd.). U Regulatornom delu nalaze se odredbe o obaveznoj sadržini polise, zastarelosti u vezi sa odštetnim zahtevima prema određenim profesijama, kolektivnom osiguranju, solventnosti itd.

Naredna tvrdnja je da su poluprinudne norme iz pomenutog nemačkog zakona iz 1908. godine izum ovog zakonodavca s početka dvadesetog veka. Poluprinudne norme su kreacija Zakona o ugovoru o osiguranju Švajcarske, ako je suditi po vremenu njegovog donošenja / usvajanja. On je donet 2. aprila 1908. godine, dok je nemački donet 30. maja 1908. godine.⁹ U njemu se u jednom članu, čl. 98, dakle, na jednom mestu, odnosno u jednoj njegovoj odredbi nabrajaju sve poluprinudne odredbe – članovi ili stavovi u pojedinim članovima tog zakona, koji se sporazumom ne mogu menjati na štetu ugovarača osiguranja ili osiguranika, osim kod ugovora o (kopnenom) transportu. A u čl. 97 nabrajaju odredbe koje su apsolutno prinudne.

U fusnoti 2, na str. 8, autorka obaveštava čitaoca da je pomenuti nemački zakon, koga naziva *prvorazrednim* zakonom, preveden na srpski jezik navodeći da su autori tog prevoda prof. dr Slavko Đorđević i dr Darko Samardžić, naziv publikacije u kojoj je taj prevod objavljen i izdavača ove publikacije, a ispušta da ga obavesti da je i francuski zakonik koga takođe naziva „prvorazrednim“ preveden na srpski jezik, da naznači autora tog prevoda prof. dr Slobodana Jovanovića, te da je ovaj prevod, Knjiga I – Ugovor, objavljen u publikaciji Udruženja za pravo osiguranja Srbije – *Evropskoj reviji za pravo osiguranja*, br. 3/2015, 4/2015 i 1/2016. Prevod ove Knjige francuskog Kodeksa je bez sumnje ozbiljan i svake hvale profesionalni, ali i prevodilački poduhvat prof. Jovanovića, kao što je to i autora prevoda nemačkog Zakona o ugovoru o osiguranju i nije bilo razloga da autorka to ne navede.¹⁰

3. Ali to nisu jedina mesta u prvom odeljku članka na kojima autorka ne navodi ili netačno prikazuje činjenice kojima se čitalac pogrešno informiše ili dovodi u zabludu. Suviše bi mi oduzelo prostora da ih sve izdvojim, odvojeno komentarišem i označavam posebnim brojevima. Stoga ću prvo citirati ta mesta u članku hronološki kako su u njemu razmatrana, a zatim se izjasniti šta autorka na tim mestima prećutkuje ili netačno predstavlja čitaocu. Ona se nalaze na 10. i 11. strani članka.

⁹ V. Slavko Đorđević i Darko Samardžić, *Nemačko ugovorno pravo osiguranja sa prevodom zakona (VVG)*, IRZ, Beograd, 2014, str. 47 i *Assurances privées, législation suisse*, edite par la Chancellerie fédérale, 1964, str. 55.

¹⁰ Ono što autorka nije navela u vezi sa prevodom Zakona o ugovoru o osiguranju Republike Nemačke u publikaciji nemačke fondacije IRZ iz 2014. jeste da je taj prevod objavljen znatno ranije u časopisu Udruženja za pravo osiguranja Srbije, *Reviji za pravo osiguranja*, br. 2, 3 i 4/2010 i br. 2/2011. Time je čitaocu ostala nepoznata činjenica da je prevod tog zakona objavljen na inicijativu ovog udruženja, čiji su prevodioci članovi, i da je do njegovog ponovljenog objavljivanja u pomenutoj publikaciji došlo po dobijenoj saglasnosti ovog udruženja.

„...Stoga se postavlja pitanje na koji pravni sistem Komisija (za izradu GZRS – primedba J. S.) treba da se ugleda. Smatramo da bi problemu prethodnog istraživanja i prikupljanja adekvatne uporednopravne građe trebalo posvetiti dosta pažnje, uz angažovanje eksperata koji najbolje poznaju oblast prava osiguranja.

Uvažavajući razlike između prava država članica (EU – prim. J. S.) i shvatajući ih kao smetnju, uvereni smo da bi Komisiji od koristi mogli biti Principi evropskog ugovornog prava osiguranja (*Principles of European Insurance Contract Law*, dalje u tekstu: Principi)... Principi su sadržani u opštem referentnom okviru i treba da posluže kao model zakona evropskim zakonodavcima. Oni su koncipirani kao opcion instrument, budući da ugovaraču osiguranja (osiguraniku) i osiguravaču omogućavaju da izaberu primenu tih principa umesto nacionalnog prava, tj. njegovih imperativnih odredaba...

...

Dakle, ako počemo od pretpostavke da ugovor o osiguranju treba da bude uređen Prednacrtom GZ, valja se izjasniti o tome koju zakonodavnu tehniku treba usvojiti. Naše je ubeđenje da ugovor o osiguranju u dvadeset prvom veku ne može da se uređuje kodifikacijom građanskog prava na isti način na koji se to činilo početkom devetnaestog veka. Uostalom, u najrepresentativnijim pravnim sistemima – francuskom i nemačkom – materija ugovora o osiguranju ostala je izvan kodifikacije. Brzina odvijanja pravnog prometa, uvođenje novih načina zaključenja ugovora u eri interneta samo su neki od razloga što ugovor o osiguranju treba urediti na načelan način, bez pretenzije da se pitanja koja nastaju u njegovom svakodnevnom životu detaljno urede.

Po našem sudu, Prednacrtom GZ treba postaviti temelj novog regulatornog okvira osiguranja u našem pravu i ojačati bedeme pravne zaštite slabije strane ugovora o osiguranju. Sve to treba učiniti imperativnim i poluimperativnim normama, dok sva pitanja koja bi mogla biti uređena dispozitivnim normama treba ostaviti materiji posebnog ugovornog zakona o osiguranju. Norme Građanskog zakonika treba da budu opšte i sistematske, te kao takve nužan, ali ne i dovoljan regulator pravnog odnosa osiguranja u dvadeset prvom veku. One će biti dopunjene Zakonom o ugovoru o osiguranju... Potonji treba da dopuni i konkretizuje osnove ugovornog režima osiguranja postavljene Građanskim zakonom.“

Pitajući se u citiranom tekstu na koji pravni sistem bi Komisija mogla da se ugleda prilikom regulisanja ugovora o osiguranju autorka u članku sugeriše da bi Komisiji od koristi bili Principi evropskog ugovornog prava osiguranja (dalje: Principi). I ne navodi, kao da joj nije poznato, da je Komisija koristila ovaj projekat i da je jedan veći broj pravnih instituta preuzela iz tog projekta i uključila ih u Prednacrt GZRS. Tako je čitalac ostao uskraćen u informaciji koja su neka od tih rešenja, ako ne sva koja su, doslovno ili uz izvesne izmene, preuzeta iz Principa u Prednacrt GZRS. Iz njih bi čitalac shvatio kog obima i kakvog kvaliteta su pojedina rešenja koja su preuzeta iz

Principa. A bolje informisani čitalac i da sagleda da li su preuzeta rešenja odgovarajućeg pravnog instituta iz Principa bolja ili manje odgovaraju našem pravnom sistemu od onih kojima se isti institut uređuje u nekom / nekim nacionalnim pravima o ugovoru o osiguranju. Ovde ću istaći neka od tih rešenja / instituta koristeći se redosledom odredbi, odnosno članova Prednacrta GZRS u kojima su rešenja preuzeta iz Principa i zatim naznačiti u kom članu Principa su ta rešenja kao posebni instituti regulisana. Uz napomenu da su ona od strane Komisije preuzeta iz nedovršene redakcije / verzije Principa objavljene 1. avgusta 2009. godine, što je važno ako se ima u vidu da je Prednacrt GZRS objavljen bez naknadnih izmena i dopuna 29. maja 2015, a da je konačna verzija Principa dopunjena pravilima za pojedine vrste osiguranja i u tim posebnim odredbama zaokruženim sistemom apsolutno prinudnih normi objavljena 1. novembra 2015. godine (Deo IV – Osiguranje od odgovornosti, Deo V – Osiguranje života i Deo VI – Kolektivno osiguranje). To su, na primer: Jezik, tumačenje isprava i dokazivanja prijema isprava (čl. 1395 GZRS – čl. 1:203 i 1:204 Principa), Forma obaveštenja (čl. 1396 GZRS – čl. 1:205 Principa), Pretpostavka o upoznatosti sa činjenicama (čl. 1397 GZRS – čl. 1:206 Principa), Zabrana diskriminacije (čl. 1398 GZRS – čl. 1:207 Principa; u ovaj član Principa je transponovana Direktiva 2004/113EC od 13. decembra 2004. godine o zabrani diskriminacije – prim. J. S.), Dužnost prijavljivanja (činjenica od značaja za ocenu rizika – prim. J. S.) (čl. 1419 GZRS – čl. 2:101 Principa), Sankcije zbog povrede obaveze prijave (čl. 1420 GZRS – čl. 2:102 Principa), Izuzeci od sankcija (čl. 1421 GZRS – čl. 2:103 Principa).¹¹

Postavljajući pitanje na koji pravni sistem bi Komisija mogla da se ugleda prilikom regulisanja ugovora o osiguranju i zauzimajući stav da bi odgovoru na ovo pitanje trebalo da prethodi istraživanje i prikupljanje adekvatne uporednopravne građe od strane eksperata koji najbolje poznaju pravo osiguranja, autorka propušta da čitaoca upozna da u našoj literaturi duže od jedne decenije traje taj proces i da se on odvija u dva pravca. U pravcu ispitivanja najboljeg rešenja za izbor izvora prava u kome bi ugovor o osiguranju trebalo da se reguliše i s tim u vezi razuđenosti normi kojima treba da se regulišu odnosi iz ugovora o osiguranju i metoda regulisanja odnosa strana u ugovoru o osiguranju (prinudne i / ili / i dispozitivne norme) i u pravcu predlaganja Komisiji novih, modernih / savremenih rešenja iz uporednopravnih izvora kojima bi se reformisala i unapredila regulativa o ugovoru o osiguranju u odnosu na rešenja koja su prihvaćena u Zakonu o obligacionim odnosima. I, da se na praktičnom planu na fonu izvora prava i pitanja koja smo naveli da su u vezi s izvorom prava taj proces ispoljio i traje prevođenjem i objavljivanjem u časopisu Udruženja za pravo osiguranja Srbije – *Reviji / Evropskoj reviji za pravo osiguranja*

---

¹¹ U članku je autorka, što nije bez značaja, izbegla da obavesti čitaoca o nekim autorima i primerima radova autora koji se u našoj literaturi naročito i argumentovano zalažu za prihvatanje rešenja iz Principa, kao i za koja se rešenja zalažu da iz Principa budu prihvaćena u naš buduću GZ. O ovome je pisao prof. Slavko Đorđević u svom članku o kome će nešto kasnije biti reči na koji upućujemo čitaoca (str. 20). I ovaj autor u članku navedenom u fusnoti 8, na str. 31–32.

impozantnog broja različitih formi izvora prava u kojima je u uporednom pravu regulisan ugovor o osiguranju (zakon o ugovoru o osiguranju, građanski zakonik, zakon o obligacionim odnosima... koji će nešto kasnije biti pobrojani). Prevodi su učinjeni u cilju pružanja pomoći Komisiji i našem zakonodavcu da se, eventualno, ugleda ili preuzme neka moderna rešenja iz propisa država članica EU o ugovoru o osiguranju u naše zakonodavstvo. I, što je važnije, da se omogući širem krugu autora koji dobro poznaju domaće pravo o ugovoru o osiguranju, ali koji iz bilo kog razloga nemaju pristup pouzdanim prevodima ovih propisa o ugovoru o osiguranju u državama članicama EU, da aktivno prate rad Komisije za izradu Građanskog zakonika Srbije i da upućivanjem svojih obrazloženih predloga Komisiji, objavljivanjem priloga u časopisima, učešćem na raznim skupovima posvećenim ovoj materiji ili na drugi način daju svoj lični doprinos u prihvatanju, u našem zakonodavstvu, novih tendencija iz pravnih sistema država članica EU. Kao i da je, što, takođe, nije navedeno, na području prihvatanja ovih novih i modernih rešenja veliki broj autora okupljenih u Udruženju za pravo osiguranja Srbije, u čiji red ulazi i autorka, uputio Komisiji brojne obrazložene predloge u svojim brojnim studijskim člancima¹², dok je Udruženje za pravo osiguranja svoje predloge u toj oblasti kontinuirano objavljivalo i objavljuje u Porukama sa svojih godišnjih savetovanja (iz radova koji su objavljeni u Zbornicima sa savetovanja – prim. J. S.), u časopisu *Evropska revija za pravo osiguranja* i na internet strani Udruženja za pravo osiguranja Srbije (<http://srbija-aida.org/>, Poruke sa savetovanja).

Zanemarujući nejasan i zbunjujući iskaz autorke u članku da su Principi obuhvaćeni u „opštem referentnom okviru“ pri čemu je naziv ovog dokumenta napisan malim početnim slovom i uz koji navod nije dato objašnjenje, ako se on već pominje, kako su Principi postali poseban deo „Opšteg referentnog okvira“ za evropsko ugovorno pravo bez potrebe da čitalac za tim objašnjenjem traga u redovno mu nedostupnoj literaturi navedenoj u članku, u fusnoti br. 7, na nemačkom i engleskom jeziku koje ne mora da zna, netačna je tvrdnja da Principi kao instrument omogućavaju ugovaraču osiguranja (osiguraniku) da izaberu primenu Principa umesto nacionalnog prava, tj. njegovih imperativnih (prinudnih) odredbi. Naime, Principi su, između ostalog, zamišljeni da omoguće da ovaj dokument bude

---

¹² Jovan Slavnić, „Udruženje za pravo osiguranja Srbije je rodna kuća predloga rešenja kojima se reformiše ugovor o osiguranju u (Pred)Nacrtima Građanskog zakonika Republike Srbije“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, 2/2016, str. 67–84. U ovom napisu je dat pregled sadržine 31 članka koji su objavili do početka 2016. autori okupljeni oko Udruženja za pravo osiguranja Srbije u kojima su oni istakli veliki broj predloga modernih / savremenih rešenja za reformu i unapređenje regulative o ugovoru o osiguranju u našem pravu. I navedeni su naslovi 14 članaka koje je na ovu temu i sa brojnim predlozima novih rešenja objavio nedavno preminuli dugogodišnji predsednik i počasni predsednik Udruženja za pravo osiguranja Srbije, prof. dr Predrag Šulejić. Treba reći da su i nakon objavljivanja ovog napisa autori koji su okupljeni u ovom udruženju objavili nove radove u istom cilju i da je dovoljno da bi se to utvrdilo pregledati sadržaje časopisa *Evropske revije za pravo osiguranja* i *Tokova osiguranja* u periodu 2016–2018.

usvojen („jednog lepog dana“) u obliku tzv. opcionog dokumenta za evropsko ugovorno pravo osiguranja, tj. da postanu, ukoliko ga ugovorne strane prihvate, alternativni ugovorni režim koji ugovorne strane mogu da primene na svoj ugovor umesto nacionalnog ugovornog prava osiguranja. Da bi Principi to postali potrebno je da oni budu usvojeni u formi regulative EU, kao pravni akt koji bi bio neposredno primenjiv u državama članicama, kao i da Principi evropskog (opšteg) ugovornog prava postanu deo regulative EU, jer tek kada oni to postanu Principi evropskog ugovornog prava osiguranja mogu da budu funkcionalni. Zbog toga je u čl. 1:105, st. 2 Principa propisano da pitanja koja nastanu iz ugovora o osiguranja, koja nisu izričito regulisana u Principima evropskog ugovornog prava osiguranja, treba da se rešavaju u skladu sa Principima evropskog ugovornog prava. Izborom Principa kao opcionog izvora prava za svoj ugovor o osiguranju, ugovorne strane prihvataju režim za regulisanje svog ugovora o osiguranju koji se mora primeniti u celosti. A to znači da se izborom Principa ne isključuje samo primena, kako autorka kaže, imperativnih odredaba nacionalnog prava, već i dispozitivnih. U tom smislu je u čl. 1:102, prva rečenica, Principa, propisano da se izborom Principa oni primenjuju kao celina, te da nije dozvoljeno isključenje nijedne njegove odredbe. Ili da umesto nekih odredaba Principa one budu zamenjene dispozitivnim ili imperativnim normama izabranog nacionalnog prava. Samo oni imperativni propisi nacionalnog prava koji su ustanovljeni za vrste osiguranja koje nisu regulisane specijalnim pravilima sadržanim u Principima ostaju u primeni njihovim izborom za merodavno pravo za ugovor o osiguranju. I to je određeno u čl. 1:105, st. 1 Principa. Međutim, pošto Principi nisu do danas (kao ni Principi evropskog ugovornog prava) postali deo regulative EU, ispravno je bilo reći u članku autorke, koji pretenduje da predstavlja naučni rad, da su oni kao dokument koncipirani kao „budući“ opciono instrument ugovornog prava osiguranja EU. A to je, uz ostalo, sve odlično objašnjeno u članku profesora Slavka Đorđevića koji autorka ne pominje. U pitanju je, inače, članak koji je napisan na osnovu stavova i mišljenja autora koji su najzaslužniji za postojanje Principa u vreme kada oni još nisu bili objavljeni u konačnoj verziji. I on je objavljen, takođe, u već pomenutoj publikaciji Udruženja za pravo osiguranja Srbije.¹³

Stav autorke u jednom od napred citiranih pasusa njenog članka, ponovljen u odeljku 4 (str. 16), da je ubeđena da ugovor o osiguranju na početku XXI veka ne može da se uredi u kodeksu građanskog prava – Građanskom zakoniku – na isti način kako se to činilo početkom XIX veka, te da je u francuskom i nemačkom pravu kao najreprezentativnijim pravnim sistemima regulativa ugovora o osiguranju izostavljena iz kodeksa građanskog prava, čime se čini da je htela reći da ovi pravni sistemi to dokazuju, kao i u naslovu odeljka 2. članka njen kategorični stav / zaključak da je u Srbiji „... neophodno doneti zakon o ugovoru o osiguranju“, u direktnoj su koliziji sa

---

¹³ Slavko Đorđević, „Principi evropskog ugovornog prava osiguranja – budući opcionalni instrument prava EU?“, *Revija za pravo osiguranja*, 2/2011, str. 19–28.

stanjem izvora prava kojima se u uporednom pravu reguliše ugovor o osiguranju. Da je autorka više pažnje posvetila istraživanjima izvora prava za ugovor o osiguranju u državama EU mogla je ustanoviti da postoji veliki broj država članica EU koje su ugovor o osiguranju uredile u svojim građanskim zakonicima, u kojima je ovaj ugovor reformisan jednom ili više puta, uglavnom, tokom prve i druge decenije ovog veka i koji se ne mogu poistovetiti, u tom sektoru niti u celini svoje regulative, sa građanskim zakonicima iz XIX veka. Svi primeri građanskih zakonika koje ću navesti izvori su prava za ugovor o osiguranju u državama u kojima je osiguranje znatno ili daleko razvijenije od osiguranja u Srbiji. Prevedeni su na srpski jezik i objavljeni u *Evropskoj reviji za pravo osiguranja* (dalje u tekstu: ER), uz navod o izvršenim izmenama i dopunama i snabdeveni podatkom o mediju na kome su dostupni:

1. Građanski zakonik Češke Republike, Deo 15, Odeljak 2, Osiguranje (ER, br. 4/2016 i br. 1/2017),
2. Zakon br. V o proglašenju Građanskog zakonika Republike Mađarske, Deo XXII Ugovor o osiguranju (ER, br. 2/2017).
3. Građanski zakonik Kraljevine Holandije, Knjiga 7 – Pojedini ugovori, Glava 17 – Ugovor o osiguranju (ER, br. 3/2017),
4. Građanski zakonik Republike Poljske, Knjiga III – Obligacije, Deo XXVII – Ugovor o osiguranju (ER, br. 4/2017),
5. Rumunski Građanski zakonik, Knjiga V – O obligacijama, Deo IX – Posebni ugovori, Glava XVI – Ugovor o osiguranju (ER, br. 2/2015).
6. Građanski zakonik Republike Slovačke, Deo VIII – Ugovorno pravo, Glava XV – Ugovor o osiguranju (ER, br. 1/2018).

Treba li ovom spisku dodati i:

7. Građanski zakonik Republike Italije, u kome se takođe reguliše ugovor o osiguranju^{14 15}, Knjiga IV – O obligacijama, Deo III – O pojedinačnim ugovorima, Glava XX – O osiguranju.

Ne želeći da upozna čitaoca sa ovim ili nekim od ovih ili nekim drugim primerima GZ, autorka je izbegla odgovor na pitanje zbog čega ovim zemljama sa razvijenijim osiguranjem od srpskog osiguranja odgovara da svoj ugovor o osiguranju uredi u svojim građanskim kodifikacijama, a da Srbiji to ne bi odgovaralo. I zašto je neophodno, navodeći razloge koji prema njenom mišljenju govore tome u prilog u odeljku 2 članka, da Srbija donese Zakon o ugovoru o osiguranju, a ovim državama ti isti i / ili i neki drugi razlozi upućuju ih da to nije neophodno, već je za njih sasvim prikladno / prihvatljivo da ga uredi u građanskom zakoniku. I, zašto te države mogu

---

¹⁴ Dostupan na: <http://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2015/01/02/codice-civile>.

¹⁵ Ova knjiga GZ Italije je prevedena 1964. godine od počivšeg profesora Pravnog fakulteta u Beogradu, Radomira Đurovića, u nekada negovanoj ediciji beogradskog Instituta za uporedno pravo – *Prevodi stranih zakona*. U delu koji se odnosi na ugovor o osiguranju ovaj zakonik čeka da sa svojim osavremenjenim rešenjima bude objavljen u ER u novom već pripremljenom prevodu.

da izmenama i dopunama svog GZ, kao što to i čine, da prate dinamičnost i stalni razvoj ugovora o osiguranju pod uticajem, prema njenom mišljenju, interneta i prava EU koji smatra jednim od ključnih razloga da ugovor o osiguranju u našem pravnom sistemu bude regulisan posebnim zakonom o ugovoru o osiguranju (v. str. 13 u odeljku 2. i str. 15–16 u odeljku 4. članka).

Ispitujući hipotezu prema kojoj ugovor o osiguranju treba u Srbiji da bude ugrađen u Prednacr GZRS autorka ističe da se u tom slučaju treba prethodno izjasniti koju zakonodavnu tehniku treba usvojiti i zauzima stav da, u slučaju da se prihvati ova hipoteza, u Prednacr GZ treba postaviti temelj novog regulatornog okvira za ugovor o osiguranju i ojačati bedeme pravne zaštite slabije strane u ugovoru o osiguranju, koje naziva još i osnovama ugovornog režima osiguranja koje treba dopuniti i konkretizovati u Zakonu o ugovoru o osiguranju. I, da te temelje i bedeme, odnosno osnove treba normirati imperativnim i poluimperativnim normama, a sva ostala pitanja kojima se te osnove ugovornog režima dopunjuju i konkretizuju regulisati u posebnom zakonu o ugovoru o osiguranju dispozitivnim normama.

Nenavođenje u članku koji su to instituti ugovornog prava koje čine njegove osnove koje treba regulisati u Prednacr GZ prinudnim i poluprinudnim normama može navesti čitaoca na pogrešan zaključak da će, s obzirom na predmet regulisanja i karakter normi kojima će one (osnove) biti regulisane, u Prednacr biti normiran samo jedan mali broj instituta ovog ugovora i po obimu sa nekoliko članova, dok će svi ostali koji se normiraju dispozitivnim normama u velikom broju članova biti regulisani u Zakonu o ugovoru o osiguranju. Međutim, kada je činjenica da je osobina ugovora o osiguranju da se on reguliše ako ne preovlađujuće onda sa velikim brojem prinudnih i poluprinudnih normi kojima se obezbeđuje zaštita ugovarača osiguranja, osiguranika i korisnika osiguranja kao slabijih strana u ugovoru, na koju nesumnjivo / pouzdano upućuje ovakva regulativa u na primer, Zakonu o ugovoru o osiguranju Nemačke, to govori da se izmeštanje instituta kojima se imperativnim normama oni regulišu u građanski zakonik ne može ispuniti očekivanje da se dualnim modelom pravnih izvora u kojima se reguliše ugovor o osiguranju može doći do kvalitetnijeg i za praksu povoljnijeg / praktičnijeg rešenja od onog kada se ugovor o osiguranju reguliše isključivo u građanskom zakoniku ili u posebnom zakonu o ugovoru o osiguranju.

U članku nije rečeno da među državama EU, na koje je logično da se najviše ugleda srpski zakonodavac s obzirom na očekivano pridruženje Srbije EU, postoji država u čijem se pravnom sistemu ugovor o osiguranja uređuje u dva izvora prava. To je Republika Litvanija. U ovoj državi ugovor o osiguranju je uređen u Zakonu o osiguranju od 18. oktobra 2003. godine, koji je poslednji put izmenjen 7. maja 2013.¹⁶ U Glavi V ovog zakona ugovor o osiguranju se reguliše sa 41 članom

---

¹⁶ Draudimo [STATYMAS, Valstybės žinios: 2003-10-08, Nr. 94-4246, Valstybės žinios: 2003-10-08, Nr. 94-4246, Valstybės žinios: 2004-08-03 Nr.120-4434, Valstybės žinios: 2004-10-26 Nr.156-5688, Valstybės žinios: 2005-02-08 Nr.18-571, Valstybės žinios: 2005-11-03 Nr.130-4664, Valstybės žinios: 2006-07-18 Nr.78-3059,

(čl. 75–116) i plus još jednim, čl. 2, u kome su obuhvaćene definicije koje se tiču i ugovora o osiguranju, odnosno sa 42 člana. I, u Građanskom zakoniku od 17. juna 2000. godine, poslednji put izmenjenom 12. aprila 2011. godine, sa 31 članom (članovi od 6.987–6.1018).¹⁷ U Knjizi VI Obligaciono pravo, Deo I, Glava LIII. Međutim,

Valstybės žinios: 2006-08-08 Nr.87-3409, Valstybės žinios: 2007-06-02 Nr.61-2342, Valstybės žinios: 2007-12-01 Nr.125-5092, Valstybės žinios: 2008-11-15 Nr.131-5039, Valstybės žinios: 2009-04-04 Nr.38-1439, Valstybės žinios: 2009-12-28 Nr.154-6956, Valstybės žinios: 2010-11-23 Nr.137-6993, Valstybės žinios: 2011-12-01 Nr.145-6816, Valstybės žinios: 2012-11-03 Nr.127-6385, Valstybės žinios: 2013-05-07 Nr.46-2247.

¹⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, patvirtintas 2000 m. liepos 18 d. įstatymu Nr. VIII-1864 (su paskutiniaisiais pakeitimais, padarytais 2011 m. birželio 9 d. įstatymu Nr. XI-1442). Pakeitimai: 1. Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas Nr. IX-2172, 2004-04-27, Žin., 2004, Nr. 72-2495 (2004-04-30) CIVILINIO KODEKSO 1.3, 2.55, 2.61, 2.72, 2.79, 2.112, 2.152, 2.160, 2.167, 4.176, 6.292, 6.298, 6.299, 6.747, 6.748, 6.751, 6.753 STRAIPSNŪ PAKEITIMO IR PAPILDYMO ĮSTATYMAS; 2. Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas Nr. IX-2571, 2004-11-11, Žin., 2004, Nr. 171-6319 (2004-11-26) CIVILINIO KODEKSO 3.194 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMAS; 3. Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas Nr. X-730, 2006-06-22, Žin., 2006, Nr. 77-2974 (2006-07-14) CIVILINIO KODEKSO 6.470 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMAS; 4. Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas Nr. X-858, 2006-10-17, Žin., 2006, Nr. 116-4403 (2006-10-31) CIVILINIO KODEKSO 4.103 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMAS; 5. Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas Nr. X-1566, 2008-06-03, Žin., 2008, Nr. 68-2568 (2008-06-14) CIVILINIO KODEKSO 3.65 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMAS; 6. Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas Nr. XI-65, 2008-12-16, Žin., 2008, Nr. 149-5997 (2008-12-30) CIVILINIO KODEKSO 6.188 STRAIPSNIO PAKEITIMO IR PAPILDYMO ĮSTATYMAS; 7. Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas Nr. XI-372, 2009-07-21, Žin., 2009, Nr. 93-3965 (2009-08-04) CIVILINIO KODEKSO 2.33 STRAIPSNIO PAPILDYMO ĮSTATYMAS; 8. Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas Nr. XI-447, 2009-10-22, Žin., 2009, Nr. 134-5832 (2009-11-10) CIVILINIO KODEKSO 6.750, 6.751, 6.754, 6.865 STRAIPSNŪ PAPILDYMO IR PAKEITIMO ĮSTATYMAS; 9. Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas Nr. XI-485, 2009-11-12, Žin., 2009, Nr. 141-6205 (2009-11-28) CIVILINIO KODEKSO 2.72 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMAS; 10. Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas Nr. XI-595, 2009-12-22, Žin., 2009, Nr. 159-7202 (2009-12-31) CIVILINIO KODEKSO 1.21, 2.47, 2.49, 2.54, 2.55, 2.58, 2.62, 2.64, 2.65, 2.66, 2.70, 2.71, 2.72, 2.82, 2.100, 2.104, 2.106, 2.114, 2.180 STRAIPSNŪ PAKEITIMO IR PAPILDYMO ĮSTATYMAS Šis įstatymas, išskyrus 20 straipsnį, įsigalioja 2010 m. sausio 1 d.; 11. Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas Nr. XI-747, 2010-04-13, Žin., 2010, Nr. 48-2297 (2010-04-27) CIVILINIO KODEKSO 6.548 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMAS Šis įstatymas įsigalioja 2010 m. liepos 1 d.; 12. Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas Nr. XI-881, 2010-06-04, Žin., 2010, Nr. 71-3554 (2010-06-19) CIVILINIO KODEKSO 2.38 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMAS; 13. Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas Nr. XI-937, 2010-06-22, Žin., 2010, Nr. 76-3873 (2010-06-30) CIVILINIO KODEKSO 3.14 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMAS; 14. Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas Nr. XI-993, 2010-07-02, Žin., 2010, Nr. 84-4402 (2010-07-15) CIVILINIO KODEKSO 4.103 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMAS Šis įstatymas įsigalioja 2011 m. sausio 1 d.; 15. Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas Nr. XI-1031, 2010-09-23, Žin., 2010, Nr. 126-6456 (2010-10-26) CIVILINIO KODEKSO PAPILDYMO 2.11(1), 2.138(1) STRAIPSNIAIS IR 2.147 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMAS Šis įstatymas, išskyrus šio straipsnio 2 dalį, įsigalioja 2011 m. sausio 1 d.; 16. Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas Nr. XI-1254, 2010-12-23, Žin., 2011, Nr. 1-2 (2011-01-04) CIVILINIO KODEKSO 6.886 STRAIPSNIO PAKEITIMO IR 6.887, 6.888, 6.889, 6.890, 6.891 STRAIPSNŪ PRIPAŽINIMO NETEKUSIAIS GALIOS ĮSTATYMAS Šis įstatymas įsigalioja 2011 m. balandžio 1 d.; 17. Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas Nr. XI-1312, 2011-04-12, Žin., 2011, Nr. 49-2367 (2011-04-28) CIVILINIO KODEKSO 4.100 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMAS; 18. Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas Nr. XI-1441, 2011-06-09, Žin., 2011, Nr. 74-3545 (2011-06-18) CIVILINIO KODEKSO 1.134 STRAIPSNIO PAPILDYMO IR PAKEITIMO ĮSTATYMAS; 19. Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas Nr. XI-1442, 2011-06-09, Žin., 2011, Nr. 74-3546 (2011-06-18) CIVILINIO KODEKSO PATVIRTINIMO, ĮSIGALIOJIMO IR ĮGYVENDINIMO ĮSTATYMO 11 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMAS.

ne po alternativnom modelu koji autorka predlaže za našeg zakonodavca: da se u Prednertu GZ regulišu osnove sistema ovog ugovora imperativnim i poluimperativnim normama, a u Zakonu o ugovoru o osiguranju dispozitivnim normama dopune i konkretizuju osnove ugovornog režima osiguranja postavljene u Prednertu GZ, odnosno našem budućem Građanskom zakoniku. Već po nekom volunrarističkom kriterijumu litvanskog zakonodavca prema kome su instituti ugovora o osiguranju regulisani imperativnim i dispozitivnim normama razvrstani u dve grupe i normirani u oba izvora prava.

Da bi čitalac stekao potpunu sliku o različitim stavovima zakonodavaca u državama EU u vezi sa pitanjem kojim izvorom prava / zakonom regulisati ugovor o osiguranju i da bi mogao doneti sopstveni zaključak o tome koji model od njih je najprikladnije da u našem pravnom sistemu bude primenjen, u članku se mogao pomenuti primer Republike Estonije u kojoj je ugovor o osiguranju ostao izvan Građanskog zakonika¹⁸ i regulisan je u Zakonu o obligacionim odnosima budući da ovaj zakonik obuhvata samo opšti deo civilnog prava.¹⁹ I kada se već u radu autorka zalaže za njegovo regulisanje u posebnom zakonu o ugovoru o osiguranju, da su navedene još neke države koje su donele ovakve zakone, pored ranije pomenutih država, kao na primer Republika Grčka²⁰ i Kraljevina Španija²¹. Ili Republika Austrija čiji je Zakon o ugovoru o osiguranju poslednji put reformisan 2016. godine.

4. Razmatrajući u odeljku 3 (str. 14–15) pitanje koju zakonodavnu tehniku treba koristiti radi zaštite osiguranika kao slabije ugovorne strane, autorka ističe da: „Pored većinskih imperativnih i manjinskih dispozitivnih normi, u oblasti osiguranja postoje i tzv. poluprinudne norme. ZOO (naš Zakon o obligacionim odnosima – prim. J. S.) predviđa da je odstupanje od ostalih odredaba, ukoliko nije zabranjeno ovim ili kojim drugim zakonom, dopušteno samo ako je u nesumnjivom interesu osiguranika.“ I predlaže da se razmotri nemački pristup u čijem pravu tradicionalno postoje jednostrano obavezujuće norme i prihvaćen je, za razliku od našeg prava, kriterijum jasnog tumačenja karaktera zakonskih normi. Tako što su u tom pravnom sistemu: „Prinudne norme od kojih se ne može odstupiti nalaze se jasno izdvojene na kraju svakog odeljka, a od ostalih normi može se odstupiti ako to nije na štetu osiguranika.“ Prema mišljenju autorke, ovaj nemački kriterijum odstupanja stvara manje problemskih situacija u praksi od kriterijuma „u nesumnjivom interesu osiguranika“ iz našeg prava (regulisano u čl. 900, st. 2 ZOO i prihvaćenom u čl. 1394,

---

¹⁸ Opšti deo Građanskog zakonika Republike Estonije donet je 23. marta 2002, a stupio je na snagu 1. jula te godine. U prevodu sa estonskog na engleski jezik dostupan je na: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/509012018002/consolide>.

¹⁹ Zakon o obligacionim odnosima Republike Estonije, Deo 4 Ugovor o osiguranju, objavljen u prevodu na srpski jezik u ER, br. 3/2018.

²⁰ Prevod objavljen u ER, br. 4/2007.

²¹ Prevod objavljen u ER, br. 2/2018.

st. 2 Prednacrtu GZ u kome je jedino pojam „u nesumnjivom interesu“ zamenjen pojmom „nije na štetu osiguranika“ – primedba J. S.).

A koja su rešenja predložili Komisiji autori okupljeni u Udruženju za pravo osiguranja Srbije mnogo ranije nego što je autorka izašla sa svojim predlogom istaknutim u prethodnom pasusu u pogledu načina određivanja koje se norme imaju smatrati apsolutno prinudnim i kriterijuma za određivanje poluprinudnih normi koji su sada regulisani u čl. 900 ZOO? To će najbolje biti prikazano ako se poslužimo sa nekoliko citata u pogledu rečenog predloga rešenja:

...

„Na osnovu ovih uopštenih odredaba čl. 900 nastala je čitava literatura u kojoj se autori trude da nas svojim tumačenjima uvere koji su članovi ili odredbe u pojedinim članovima apsolutno prinudne, a koje poluprinudne norme. Kao poluprinudne norme, navode se osam odredaba, kao primeri, za koje se ‘može smatrati’ da one to jesu.“ (U fusnoti koja se nadovezuje na prethodni tekst naznačena je literatura u kojoj profesori Predrag Šulejić i Ivica Jankovec daju svoje tumačenje odredaba, odnosno članova ZOO kao poluprinudnih normi – prim. J. S.).

...

„Zbog neizvesnog rezultata tumačenja normi o ugovoru o osiguranju u ZOO kao prinudnih tokom diskusije ukazano je da je posebno kategorija relativno prinudnih normi izvoriste pravne nesigurnosti za ugovorne strane, kao što je to i kategorija ‘nesumnjivog interesa osiguranika’ kao uslova u kome se može odstupiti od čisto prinudne norme. Predloženo je da se u GZ, umesto rešenja koje sadrži čl. 900 ZOO, postupi na jedan od sledeća dva načina: 1. u jednom ili dva člana nabrojati članove, odnosno odredbe i rečenice članova čija je primena obavezna u svim oblastima osiguranja i zatim nabrojati članove, odnosno odredbe i rečenice članova čija se pravila ne mogu menjati na štetu ugovarača ili korisnika nadoknade iz osiguranja, kako je postupljeno u čl. 97 i 98 Zakona o ugovoru o osiguranju Švajcarske od 2008. godine; 2. kao što je učinjeno u austrijskom ili nemačkom zakonu o ugovoru o osiguranju, u svakom odeljku (alternativa: glavi) na kraju u posebnom članu nabrojati odredbe koje se ne mogu menjati sporazumom na štetu osiguranika (na primer, kao u par. 18, 32, 42 itd. Zakona o ugovoru o osiguranju Nemačke od 2007. godine). Uz proširenje zabrane primene na štetu osiguranika i korisnika osiguranja.“²²

Kao što se vidi, autorka u svom članku daje predlog za ugledanje na ovaj „nemački kriterijum“ / „nemački pristup“ – onaj koji je pre nje već elaboriran i predložen našem zakonodavcu da ga prihvati u budućem GZ, ne pominjući da on postoji i da njen predlog nije originalan. Ne navodeći egzistentnost ovog predloga u literaturi izbegla je da se pozabavi osnovnim predlogom poteklim iz Udruženja za pravo osiguranja Srbije – „švajcarskom kriterijumu / švajcarskom pristupu“. Boljim i prikladnijim

---

²² Jovan Slavnić, članak objavljen u fusnoti 8, str. 33.

za srednje duge / srednje razučene zakonske akte kojima se (zakone o ugovoru o osiguranju) ili u kojima se reguliše ugovor o osiguranju (građanski zakonic), kakav je po obimu regulisanja ugovor o osiguranju u Prednacrtnu GZRS. Zajedno sa ugovorom o reosiguranju čije su odredbe dispozitivne prirode, ugovor o osiguranju je u Prednacrtnu GZ regulisan sa 114 članova, odnosno 108 kada se apstrahuju odredbe o reosiguranju. Dakle, obima je otprilike kao reformisani Zakon o ugovoru o osiguranju Švajcarske u kome je ovaj ugovor regulisan u 100 članova. Nasuprot švajcarskom, austrijski zakon ima 192, a nemački 216 paragrafa koji iza svakog odeljka u posebnom paragrafu određuju koje se odredbe tog zakona iz odgovarajućeg odeljka ne mogu menjati na štetu osiguranika. U nemačkom zakonu to su paragrafi: 18, 32, 42, 67, 87, 112, 129, 171, 175, 191 i 208. Dakle, primena nemačkog kriterijuma / pristupa zahtevala je od zakonodavca da ustanovi 11 novih / dodatnih paragrafa. Ovim dugim, odnosno zakonima velikog obima odgovara „nemački kriterijum / pristup“, dok bi zakonima srednje dužine ili kraćim zakonima ovaj pristup nepotrebno uvećao broj članova i otežao preglednost odredbi koje se ne mogu menjati na štetu osiguranika, odnosno preglednost onih odredbi koje se u zakonu smatraju poluprinudnim. A to se ne može prigovoriti „švajcarskom kriterijumu / pristupu“. Zbog toga je on i bio prikladniji da je prihvaćen u Prednacrtnu GZ iz 2015. godine koji, inače, ima znatno veći broj članova kojima se reguliše ugovor o osiguranju od njegove verzije iz 2009. godine ili u nekom budućem Zakonu o ugovoru o osiguranju Srbije.²³

5. Zalaganje autorke u zaključku članka (str. 16–17) da se u posebnom delu budućeg srpskog zakona o ugovoru o osiguranju predvide posebna pravila za odštetna osiguranja (osiguranja stvari i osiguranje od odgovornosti), da osiguranju od odgovornosti treba posvetiti posebnu glavu, koja bi bila podeljena na odeljak koji sadrži opšte odredbe i odeljak koji u osnovnim crtama uređuje obavezno osiguranje i da posebnim glavama treba urediti osiguranje od nezgode i zdravstveno osiguranje sasvim je opravdano, ali se i poklapa sa predlogom objavljenim vremenski pre

---

²³ Predlog da se u naš GZ prihvati „švajcarski kriterijum“ pisac ovih redova je u razvijenoj formi obrazložio u diskusiji na ranije pomenutom okruglom stolu (*Revija za pravo osiguranja*, 4/2008, str. 66–67). Ako zapostavim to da je autorka u svom članku ispustila da pomene ovaj predlog / kriterijum koji je predočen javnosti vremenski daleko ranije pre njenog predloga o prihvatanju „nemačkog kriterijumu“, ne može se razumeti njen previd da se izjasni i o trećem predlogu koji je potekao iz Udruženja za pravo osiguranja Srbije, koji u osnovnom tekstu gore nije pomenut, odnosno citiran. Boljem i praktičnijem od prethodnih. To je da se u GZ u nekom od prvih članova u kojima se reguliše ugovor o osiguranju, u st. 1 navedu *numerus clausus* članovi, odnosno odredbe čija je primena obavezna za ugovorne strane, u st. 2 odredi da se od svih ostalih odredbi ugovorom može odstupiti ukoliko ona / odstupanja nisu na štetu ugovarača osiguranja, osiguranika ili korisnika osiguranja i u st. 3 da je odstupanje u korist bilo koje od ugovornih strana dozvoljeno kod ugovora koji imaju za predmet osiguranja velikih rizika. Dakle, onako kako je u čl. 1:103 Principa evropskog ugovornog prava osiguranja određeno koje su njegove odredbe imperativne, a koje poluimperativne. Na koje se (Principe) autorka, videli smo, izjasnila da je uverena da bi bilo korisno da se ugleda Komisija prilikom regulisanja ugovora o osiguranju.

njenog od strane Udruženja za pravo osiguranja Srbije izraženom u Porukama sa XV Savetovanja ovog Udruženja „Moderno pravo osiguranja: Tekuća pitanja i trendovi“ održanom u Paliću od 11. do 13. aprila 2014. godine da bi „... srpski zakonodavac trebalo da detaljnije obradi temu imenovanih ugovora u osiguranju, ispita potrebu za njihovim regulisanjem i zauzme stav“, kao i „... da bi zakonom trebalo regulisati osnovne rizike i minimalni obim pokrića za neke osnovne imenovane ugovore osiguranja koji već postoje ili se tek razvijaju na tržištu osiguranja u Srbiji, jer bi tek onda potrošač usluga osiguravača bio zaštićen preventivnim dejstvom takvih odredaba...“²⁴ Međutim, ono što je i u ovom svom zalaganju / predlogu autorka izbegla da čitaoca informiše: je da je o potrebi regulisanja pojedinih ugovora o osiguranju imovine kao imenovanih u novom Građanskom zakoniku ili posebnom zakonu o ugovoru o osiguranju, prednostima njihovog regulisanja kao imenovanih, imenovanim ugovorima koji su normirani u uporednom pravu i predlozima za regulisanje pojedinih ovih ugovora u pravu Srbije od strane domaćih autora, pisala 2014. godine Mira Todorović Simeonides²⁵; da je ovaj pisac 2011. godine objavio članak u kome je Komisiji za izradu Prednacrtu GZRS, koja je neopravdano izostavila da u (opšte) odredbe o osiguranju od odgovornosti uvrsti niz modernih rešenja koja se odavno nalaze u zakonima o ugovoru o osiguranju razvijenih zemalja EU, učinio predlog da prihvati veliki broj rešenja koja treba kao nova uključiti u opšte odredbe GZ o osiguranju od odgovornosti i u novi odeljak o obaveznom osiguranju od kojih su neka i prihvaćena u Prednacrtu GZRS (čl. 1464–1467)²⁶; i da je na ovaj isti način 2010. godine pisac ovih redova pisao o privatnom zdravstvenom osiguranju, njegovom uključivanju u GZ ili posebni zakon i modernim rešenjima prihvaćenim u uporednom ugovornom pravu osiguranja koja treba da budu prihvaćena za privatno zdravstveno osiguranje u našem pravu.²⁷ Ne navođenje da je pisac ovih redova posebno pisao o onome za šta se ona samo uopšteno zalaže – da u budućem srpskom zakonu o ugovoru o

²⁴ Dostupno na: <http://srbija-aida.org/files/2014/PORUKE%20SA%20XV%20SAVETOVANJA%20UPOS%2011-13.4.2014.pdf>. i u *Evropskoj reviji za pravo osiguranja*, br. 3/2014, str. 49–50.

²⁵ Mira Todorović Simonides, „Imenovani ugovori u neživotnom osiguranju – posebni osvrt na rešenja u grčkom ugovornom pravu“, u Zborniku radova: *Moderno pravo osiguranja: tekuća pitanja i trendovi*, 2014, Beograd, Udruženje za pravo osiguranja, str. 256–271.

²⁶ Jovan Slavnić, „Posebne odredbe o obaveznom osiguranju od odgovornosti kao predmet regulisanja zakona koji uređuje ugovor o osiguranju – Prilog raspravi o regulisanja ugovora o osiguranju u novom Građanskom zakoniku Srbije“, u Zborniku radova: *Promene u pravu osiguranja Srbije u okviru evropskog (EU) razvoja prava osiguranja*, 2011, Beograd, Udruženje za pravo osiguranja Srbije, str. 173–215 (videti posebno str. 208–215: „3. Kako i kojim posebnim pravilima regulisati obavezno osiguranje od odgovornosti u Građanskom zakoniku Srbije?“).

²⁷ Jovan Slavnić, „Ugovor o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju kao predmet zakonskog regulisanja – Prilog raspravi o regulisanju ugovora o osiguranju u novom Građanskom zakoniku Srbije“, u Zborniku radova: *Evropske (EU) reforme u pravu osiguranja Srbije*, 2010, Beograd, Udruženje za pravo osiguranja Srbije, str. 188–220 (videti posebno str. 216–219: „Kako regulisati ugovor o zdravstvenom osiguranju u Građanskom zakoniku Srbije?“).

osiguranju mesto nađu opšte odredbe o osiguranju od odgovornosti, kojih inače ima u Prednacrta GZ ali nedovoljno (čl. 1458–1463) i „u osnovnim crtama“ odredbe o obaveznom osiguranju, kojih takođe ima nedovoljno u čl. 1464 i 1465 i da se u posebnoj glavi uredi (privatno) zdravstveno osiguranje – je čim više neobjašnjivo jer su joj teme i učinjeni predlozi obrađeni u pomenutim radovima pisca ovog teksta navedeni u fusnoti 26 i 27 bili dobro poznati s obzirom na to da je u istim publikacijama u kojima je ovaj pisac detaljno pisao o rečenom, autorka objavila svoje članke na određene teme.²⁸

6. Prećutkivanje u ovom slučaju, kao i u prethodnom tekstu navedenim slučajevima, ranije od njenih objavljenih istih ideja – predloga – inicijativa od strane drugih autora i najčešće elaboriranih u razvijenijem obliku od njenih, povodom ustanovljenja novog regulatornog okvira posredstvom koga treba da se realizuje reforma ugovora o osiguranju u našem pravu, otvara za čitaoca, kada pročita autorkin članak i izvrši uvid u ovom napisu navedene radove i istupanja drugih autora o istim temama o kojima ona u članku piše, jedno pitanje na koje samo autorka može dati odgovori: šta je njihov smisao? A kada se ovome doda da u članku ima netačnih i pogrešnih, odnosno spornih iskaza i tvrdnji nameće se konstatacija da je člankom učinjen korak dalje od dostignuća nauke prava osiguranja povodom tema koje su obrađene u članku. Upravo suprotno očekivanju od autora renomea koji ima autorka.

---

²⁸ U publikaciji navedenoj u fusnoti 26. autorka je objavila rad: „Uticaj osiguranja od odgovornosti direktora na treći agencijski problem“, a u publikaciji iz fusnote 27 rad: „Uticaj osiguranja od odgovornosti direktora na prvi agencijski problem.“